

O importantă cercetare istoriografică

Costin POPA

A apărut în acest an la editura bistrițeană Charmides, în colaborare cu Uniunea de Creație Interpretativă a Muzicienilor din România, în condiții grafice cu totul deosebite, primul volum al unei monografii monumentale, **Opera Română din Cluj, 1919-1999**. Autor, distinsul muzicolog, cercetător științific și profesor universitar Octavian Lazăr Cosma, binecunoscută personalitate a exegezelor în sfera artei sunetelor, teoretician erudit, de profundă cultură, constructor de școală. În cele aproape 900 de pagini cât însumează cartea, s-a oprit acum la perioada 1919-1959. Așadar un demers care pune în lumină primele patru decenii din bogatul istoric al unuia dintre teatrele lirice reprezentative ale României, instituție fondată chiar cu doi ani înainte de înființarea Operei bucureștene.

Solida tradiție a Operei Române din Cluj, marii cântăreți care au evoluat pe scenă în cei peste 90 de ani de existență, spectacolele de remarcabilă ținută artistică, numeroasele premiere, repertoriul și, adiacent, școala locală de canto, fac parte din patrimoniul național intangibil, cu puternic răsunet peste hotare. Numai între 1919 și 1959, cu toate perioadele grele străbătute – refugiul din timpul războiului, presiunile ideologice comuniste –, instituția a adunat pe afiș nu mai puțin de 126 de titluri (101 opere, 13 operete, 8 baletе și 4 lucrări vocal-simfonice).

Strădaniile compozitorului Tiberiu Brediceanu s-au văzut încununat prin actul de înființare, datat 18 septembrie 1919, care l-a și numit pe tenorul și regizorul Constantin Pavel ca întâiul director al Operei și Operetei din cadrul Teatrului de Stat din Cluj. Spectacolul de lansare din 25 mai 1920, **Aida** de Verdi, a fost startul unei evoluții ulterioare prodigioase, în condițiile în care, după reconcilierii de culise, Tiberiu Brediceanu preluase deja conducerea instituției, aflată încă de la data inaugurării sub numele Opera Națională Cluj și avându-l ca director artistic pe legendarul bariton Dimitrie Popovici-Bayreuth.

Monografia scrisă de Octavian Lazăr Cosma tratează istoria Operei clujene cu o rară minuțiozitate (repet,

900 de pagini!), pe baza unei extraordinare documentări, a unei selecții profesionale și a unui comentariu de aleasă clasă. Slova lui Octavian Lazăr Cosma reține din primul moment atenția. În ansamblul abundenței faptice, pe lângă inerenta

povestire, indispensabilă unui astfel de gen de carte, se remarcă fluența discursului, bogăția lexicului, conexiunile ideatice, analiza temeinică, adresarea precisă, totul conferind volumului calitatea de operă literară.

Era firesc ca structura să fie fundamentată pe cele 40 de stagii. Dar în cadrul fiecăreia sunt evidențiate teme definitorii pentru respectiva perioadă, bine sesizate, cu titluri incitante. Aș nota: „Expulzarea lui Egisto Tango”, „Pericolul comasării”, „Împotriva hipertrofiei criticii”, „Păstrați-ne Opera!”, „Conflict la nivelul direcțiunii”, „Florile de mucegai ale formalismului”, „Afrontul soliștilor”, „Desconsiderarea publicului?”, „Pericolul actualizărilor vulgare”, „O cădere aplaudată”, „Laurii se preschimbă în autoliniștire” etc. Sunt subiecte în care autorul forează extrăgând esențialul și relevând frământările pentru menținerea ștachetei teatrului la nivelul cel mai înalt al calității.

Alături de toate acestea, marile nume ale Operei din Cluj sunt prezente la tot pasul, consfințind pentru posteritate panopia de valori care a statuat reputația teatrului. Rostindu-le, se parcurge un traiect de glorie: „Tripleta ideală – Aca de Barbu, Traian Grozăvescu, Nicu Apostolescu”, „Lya Pop – o neegalată mezzosoprană”, „Mimi Nestorescu – voce wagneriană”, „Jean Athanasiu încântă”, „Ana Rozsa – voce ca o bijuterie”, „Gheorghe Folescu în **Năpasta**”, „Debutul lui Dinu

Bădescu”, „Ionel Tudoran confirmă”, „Stella Simonetti – o profundă interpretă”, „Maria Moreanu, Șerban Tassian și Emil Marinescu pe scena clujeană”, „Lucia Stănescu – o sensibilitate artistică vie”. Dar nu numai pe acestea. Sunt remarcați Petre Ștefănescu-Goangă, David Ohanesian, Octav Enigărescu, Ion Piso și mulți alții. Alături de cântăreții cu nume rezonante, marii dirijori George Georgescu, Jean Bobescu, Egizio Massini, Ionel Perlea, George Enescu, Constantin Bugeanu etc. și sarabanda directorilor instituției, completează tabloul. Grăitor este faptul că „Indexul de nume proprii” de la sfârșitul volumului însumează nu mai puțin de 20 de pagini!

Prezențele unor iluștri oaspeți străini sunt consemnate cu acribie. Citim despre „Iovita Fuentes la Cluj” și „Tenorul John Sullivan” sau că „Pietro Mascagni dirijează **Cavalleria rusticana**” iar „Celebrul tenor Piccaver nu impresionează”,

Importante secțiuni sunt dedicate prezentării pe larg a premierelor. Distribuțiile, numele realizatorilor, descrierea contextului, a atmosferei și, desigur, extrasele din presa vremii dau o imagine completă evenimentelor. De fapt, citatele din publicațiile timpului sunt prezente peste tot, atent și elocvent alese. Nu mai vorbesc de bogata iconografie, excelent prelucrată de Luminița Ciobanu și prezentată într-o tentă sepie care reproduce parfumul epocii și aduce un plus de atractivitate lecturii. Culoarea de literă se armonizează cu cea a fotografiilor, paginația este aerisită, caldă, plăcută și faptul este clar datorat lui Mihai Cosma, autorul editării computerizate.

Remarcabile prin utilitate sunt și sintezele. La fiecare stagiune se prezintă tabelar frecvența operelor aflate pe afiș iar la final, în capitolul „Evaluări statistice”, găsim sugestive diagrame privind configurația raportului dintre spectacolele de operă, operetă, balet și oratorii, sinteza titlurilor pe stagii și spectrul autorilor, cu onoranta precizare privitoare la prezența aproape egală a componisticii românești cu cea din patria operei, Italia.

Volumul I 1919-1959 din monografia lui Octavian Lazăr Cosma **Opera Română din Cluj 1919-1999** este o carte fundamentală. Clujul și România au cu ce se mândri. Rămâne doar ca volumul al doilea, 1959-1999, să vadă cât mai curând lumina tiparului. Și, indispensabil, deși neanunțată, trebuie să urmeze o a treia carte, pentru perioada de la 1999 până în prezent. Le așteptăm.